

Birini

Katkeid intervjuust mõisa omaniku Solvita Muižniece'ga 24.11.2018.a.

Meil on perekonna mõis – omanikud mina, vend ja ema. 1995.a erastasime riigi omandi - pool oli vautšereid, pool raha. Nõuka ajal oli mõisas sanatoorium, kus raviti südamehaigusi ja astmat. Sanatooriumid olid tol ajal omavahel seotud. Igalt N.Liidu alalt oli patsiente. Liidu lõppemisel lagunes ka sanatooriumite süsteem. Birinit kuulus Kuurortide Direktsioonile. Pärast direktsiooni likvideerimist läks omand vallale. Mõis oli seisnud mitu aastat kütteta, katus jooksis läbi, küttesüsteem oli lõhki. Igal aastal tegime natuke, esimesena katuse.

Kui ma olin üliõpilane, siis mu vanemad alustasid mõisa arendamisega, et sellest luua bankettide koht. Esimestel pidudel olid nõukogude termatiintoolid ja kõik arvasid, et see ongi TOP-bankett. Kõige vingem Riia hotell tuli siia oma pidu pidama. Praegu vaatad pilte ja mõtled, et kuidas see oli üldse võimalik. 25 aastaga on toimunud tohutud muutused. Kuna siin asus varem sanatoorium, siis paljud naabruses elavad inimesed olid seal töötanud. Me võtsime nende hulgast uuesti tööle kokad jt töötajad.

Töötajate suhtumine. Inimesed jäid pärast sanatooriumi sulgemist töötuks. Nad said aru, et arstidel ja medõdedel siin enam tööd ei tule. Mõned võtsid ka mõisas muu töö vastu. Kõige raskem on alati igal pool kokkadega. Endised kokad olid meile plussiks. Mõisal on nii sõpru kui mittesõpru. Kohalikke muidugi huvitab, mida naabrid teevad, aga neil on oma ja meil oma elu. Kui meil pole ühiseid huve, siis oleme vaenlased. Ühiste huvide puhul oleme sõbrad. Nt meil on järv ja teisel pool inimeste eramaad. Läti seaduse järgi on mälestise kaitsevöönd 500m mõisa piirist. Kui ehitada maja, siis peab mõisa omanikult võtma projektile kooskõlastused. Üle järve naaber lubas Tele 2-l ehitada mobiilimasti. Lähed mõisa rõdule ja mast vaatab vastu. Me ütlesime, et siia te küll masti ei ehita. Helistasime igasugu instantsidesse. Kõik said aru, et see pole normaalne koht. Siis tulid kohale tähtsad mehed meid lausa ähvardama. Lõpuks tuli välja, et dokumentides oli midagi valesti tehtud ja meil vedas ning vald sai noomida. Kiirelt otsustati ühise laua taha istuda ja probleem läbi arutada. Leidsime parema lahenduse ja jälle pidid ehitajad meiega kooskõlastama. Mast ehitati teise kohta. Loss on riiklik mälestis, aga kohalikud ei mõtle, kuidas seda kaitsta. Ainult omanik mõtleb. Me ise käime küsimas, kas ja mida ja kuidas võib teha. Vallaga teeme koostööd ja meil ei ole erilisi probleeme. Nt meie maal on vana mausoleum, mis oli mõõdetud eraldi maatükina, mida ei lubatud erastada ja jäi riigile. 15 aasta pärast teatasime, et ehitis kukub juba kokku. Vallal raha ei olnud. Meie

tellisime ise projekti ja leidsime koha, kust raha saada. Tehti kalkulatsioonid ja esitasime dokumentatsiooni vallale, et teie nüüd peate asja ära organiseerima. Meie ei saa ehitada, sest see pole meie omand, vaid teie (valla). Vallas vaadati läbi ja helistati, et see pole valla omand. Eraomanikuna tead täpselt, kus on su piirid. Riigi süsteemis inimesed vahetuvad ja kõik on unustatud, mis oli 25 a tagasi. Mausoleumist polnud mitte keegi huvitatud. Kinnisturegistrisse ei olnud dokumente sisse antud. See maatükk rippus õhus kui eikellegi oma. Oli selline jutt, et kas võtame meie või võtab vald. Ikkagi jäi see valla omandisse ja nad vormistasid dokumendid endale ümber. Lätis on palju kergem abirahasid saada riigi institutsioonidel, kui eraomanikel. Äkki kukkus raha sülle ajaloo taastamiseks. See oli objekt, kuhu oli vaja vaid raha panna ja kasu ei mingit. Vaatamise eest ei saa nii palju raha küsida ja ei saa ka rahalisi üritusi korraldada, kui kogu ehitus kokku maksma läheb. Nüüd juba vald remondib. Ise pead olema kogu aeg initsiaator ja jälgija. Sinna on maetud lossi omanikud.

Meil on oma arhiiv, kus on palju materjale. Need on väga pikad tekstid ja normaalne inimene ei viitsi lugeda, küll aga on huvitatud eriala inimesed. Kodulehele panime tähtsamad faktid, nimed, aastad. Krahv Mellin – pärit Eestist. Eestis oli neist kaks venda ja Lätis kaks õde. Eesti Mellin abiellus ühe ja ta vend teise õega. Viimased läksid Eestisse tagasi. Mellinitel oli Lätis palju vara – Birini, Limbaži jne. Nende jaoks oli tähtis siniverelisuus, aga mitte riik. Mõis on siin juba 13.saj alates. 15.-16.saj Poola ja Ivan Groznõi sõja ajast on kirjalikke allikaid, et siin asus juba mõis. Seda osteti, müüdi, elati. Poola kuningas kinkis mõisa Mellinile kui hästi sõdinud mehele. Mellin ehitas mõisa üles ja müüs ära.

Meie esimene töö oli katus, siis küttesüsteem. Lihtsalt remontisime küttesüsteemi, mis oli puudega köetav, et maja ei saaks päris rikutud. Nüüd on töös pelletiküte. Maast tuli niiskus, mis pani võlvkeldri seinad hallitama. Lõhkusime seintelt hilisemad kihid, põrandalt linoleumi. Kui kütte tööle saime, hakkasid seinad niiskust välja hingama. Esimesena remontisime peamaja, hiljem jõeäärse maja. Pärast seda tegelesime maalingute ja muude detailide taastamisega. Esimesena restaureerisime vestibüüli (vt koduleht). Meil on firma AIGA Latvia, kust tuli enamik restaureerijaid. Nad tegid ülevaatused, mis on alles ja mis mitte ning hinnapakkumised. Kas teha koopiaid või mitte, selle otsustasime meie ise. Nad tegid projekti, ostisid eri kihistusi ja vastavalt sellele me saime otsustada, mida neist taastada. Lätis on see omaniku otsustada.

Sellist varianti, et me tahame kõik omamoodi värvida (kujundada), tuleb väga harva ette. Kui juba ostsid sellise ajaloolise maja, siis tekib küsimus, milleks üldse ostsid, kui tahad kõik

ringi teha. Plussiks ongi ajalugu ja seda ei saa rikkuda. Muidugi vigu on palju. Nad ei ole suuri möödalaskmisi teinud. Mida oleme nende nõuande järgi teinud – vestibüül, mis oli nõukas kollane ja sisine. Pistolkhorside sugulased on meile saatnud vanu fotosid. Pistolkorsid said oma nime ja vapi, sest päästsid Rootsi kuninga, kui teda taheti tulistada. Siniverelised peavad oma sugupuu ajalugu teadma, nad kohe õpivad seda. Igal pool Euroopas on nii, aga meil mitte. Nad teavad oma esivanemaid alates 13.saj. Siia ehitas Mellin uue peamaja 19.saj II poolel. Kõik muud hooned on vanemad. Mellin võttis naiseks Peterburi pankuri tütre – uus maja, 3 uut parki... Uus peamaja pole isegi mitte vanal vundamendil, sest nad tahtsid uusi dimensioone, mida vana ei võimaldanud. Vana hoone asus järvele lähemal. Jõe ääres sissesõidul asub kõige vanema maja, millel nõuka ajal vahetati katus ja aknad. Mellin ehitas selle riikliku komisjoni jaoks, mitte endale.

Vestibüül oli nõuka ilu – sinine ja kollane. Laes oli hea kunstniku maaling nõukogude propagandast - sinine taevas ja valged pilved nagu Rembrandt, inglite asemel aga töörahvas sirbi ja vasaraga, punalipuga. Ühest pilvest oli maalitud tank. Muinsukaitse inspeksioon ei lubanud pilti maha võtta, sest oli väga heal kunstilisel tasemel maaling. Aga meie tahtsime alumisi kihte üles leida. Millegi pärast me ei teinud sellest fotot ja nüüd pole midagi alles. Tol ajal pidid fotograafi kohale kutsuma, et pilte teha. Olime ka sellised, et kõik nõuka maha, meil ei ole sellest mitte midagi vaja. Tänapäeval juba suudad end nõukaajast kaugemale hoida ja nüüd tahaks vaadata, milliseid õudusi tehti. Lihtsalt näidata inimestele ja naerda, mis aeg oli. Tol ajal ei olnud see üldse naljakas.

Õeldi, et kui tahate maalingu maha võtta, siis nii, et pärast saaks selle muuseumis üles panna. Sellist raha meil muidugi ei olnud. Me ei saanud leppida sellega, et sealt hakkab midagi alla kukkuma. Tegime selle peale asenduslae. Kui meil kunagi on palju liigset raha, siis võime praeguse lae maha võtta. Läbijooksva katuse tõttu oli maaling osaliselt rikutud. Restauraatorid soovitasid teha uuele laele maalingu ajastu stiilile vastavalt, mitte koopia millestki muust. Seinad on nii nagu kunagi oli. Inspeksioon ainult keelab või lubab. Nead ei anna soovitusi. Kui küsid neilt abi torni jaoks, siis vastus on, et meie ei saa mitte midagi teha. Inspeksiooniga on vaja hoida häid suhteid, sest nad annavad veidi raha, kui on mälestisel mingi avariiline olukord. Näiteks meil oli tulekahju, kus katus põles. Oli vaja kohe palju raha ja küsisime inpeksioonilt. Nad andsid katuse raha - meil on nii palju ja rohkem ei saa anda. Umbes poole summaga aitasid nad täiendavalt meie oma rahastust. Kui aasta lõpus jääb raha üle, siis ka antakse. Inspeksioon ei ole erilisi piiranguid seadnud, sest me ise pole tahtnud teha valesti. Kõrvalhoonel on kiviprofiil plekk-katus. Sellist tänapäeval ei tohi panna,

aga tookord lubati. Parem panna selline katus, kui üldse mitte midagi. Me ise maksime. Originaalis oli sel ka plekk-katus.

Interjööride spetsialistid on meil väga head. AIGA Latvia, teevad maalinguid, stukke. Väga kallid tööd. Ise teeme osa, nt vana värvi eemaldamine. Meie tänaste teadmistega arhitektuurist ja restaureerimisest me juba mõistame asju. 1999.a tehti uus sissepääs otse keldrisse. Arhitekt oli kauaaegne inspeksiooni töötaja. Mõtlesime, et tema teab ja mis ta ütleb, see sobib ajaloolisele lossile. Praegu sissepääsu vaadates pole sel midagi ajaloolist olemaski. Juba ise teame, kuidas ei ole spetsialist, siis oled ikka väga sõltuv, millise restauraatori saad. Isegi inspeksiooni töötaja, kes peaks teadma, kuidas teha – see ei ole hea näide. Tol ajal oli see normaalne sissepääs. Kui me nüüd remondime, siis on mu olemas vanad fotod. Varasemad tööd on mõned läinud untsu mitte tahtlikult, vaid seepärast, et sa ei tea, kuidas on õige teha. Läti Mõisate liit on palju teinud, et omanikud saaksid targemaks ja teaksid, kuidas töid teostada. Ekskursioonide giid jagab samuti kõiki oma kogemusi. Ta on palju uurinud ajalugu ja arhitektuuri. Tema ütleb, mis on hea ja mis mitte. Ta on nagu guru, kuigi temaga saab vaielda.

Tänapäeval leida arhitekti, kes teaks ajaloolisi hooneid, on väga raske. Meie esimene maja jõe ääres – leidis vanu fotosid ja joonistusi. Vana lahenduse jaoks on vaja teha uus projekt. Võtsime arhitekti, kes omab kõiki vajalikke pabereid. Ta vanaisa oli selline arhitekt, kes tegi ainult vanu hooneid ning temaga väga arvestati. Olime rõõmsad, et lapselaps teab ka kõike. Esimesena pakkus ta välja, et pole vaja seda vana värvi. Teeme hoopis teise tooni jne. No aga majal olid ju näha vanad toonid. Tema arvates, kui kõik aknad on muudetud (vanad aknad olid kitsamad kui nõuka omad), siis Ta arvas, et ei ole vaja taga ajada vana värvi. See ei olnud ajalooline suhtumine. Mina ütlesin, et ehk teeme aknad viie aasta pärast ümber ja veel kümne aasta pärast uue katuse. Praegu me ei värvi ükskõik kuidas, lihtsalt ja odavalt. Siis me sõdisime arhitektiga, et meil on vaja hoopis nii teha nagu vanasti. Algul oli katlamaja peamajas, aga nüüd viidi teise hoonesse. ... hoone suurus, peast ei tea, u 1850 m²

Kõrval olevast abihoonest köetakse lossi ja värava juures olevat maja. See on kallim, kui kütmine oli peahoonest. Aga see on ikkagi liiga tuleohtlik. Veetorni ei köeta ja selle remontisime oma rahaga. Nüüd tuleb vesi läbi hüdrofori. Kõik muud majad on ahiküttega ja ühel neist puudega keskküte. Sissesõidetee ääres pikk maja kuulub küll kompleksi, kui seda me eriti ei näita, sest seal elab mu vend.

Teie vend rääkis, et aastas on vaja maksta 15000 € kinnisvara maksu. Solvita – no meil kirikud ei pea maksma. Riigil pole raha ja kui keegi midagi teeb, siis nõutakse makse. Meil on raske, sest inimestel on suured maksud, palgamaksud. . . .ma ei tea, mida ta rääkis....15000 ei ole minu öeldud.... Meil on vedanud, sest asjad on jäänud vanaviisi. Kui me ise ei olnud veel palju raha hoonetesse pannud, siis tehti hindamine, mis kehtib siiani. Aga kui nüüd võtta arvesse praegune seisukord, siis kindlasti tõstetakse ja me hakkaksime karjuma. Vend ja ema elavad kompleksi majades, kuid ise elan veidi eemal. Iga päev peab kohal olema ja asju ajama, muidu peaks kellelgi teise palkama, aga kelle? Kaugjuhtimisega saaksid ainult raha anda, aga mitte kontrollida protsesse. Võõras inimene kohal - see pole variant.

Teisi firmasid meil ei ole, kust raha võtta. Kui alustasime, siis kasutasime isa raha. Tal oli vara, et Birini töödega alustada. Mida me saame vallalt? Juba 3 aastat kirjutame neile, et me siin teeme igal aastal teie üritusi – muusika jt, mis on riskantne, sest muusikutele on vaja maksta ja selleks vajame valla toetust. Siis me reklaamime ka valda ennast. Igal aastal nad annavad u 2000 €, aga mitte restaureerimise ja kaunistamise jaoks. Kultuuriministriumile pidin kirjutama projekti, milline sotsiaalmajanduslik kasu mõisast on, kui see restaureerida? Näiteks väravad olid kokku kukkunud ca poole võrra. Pidin kirjutama ja läbima kadalipu. Lõpuks nad andsid 50% rahast. Sotsiaalmajanduslik kasu? No ma kirjutasin, et siis tuleb hotelli rohkem külastajaid, st hotell ongi sotsiaalmajanduslik kasu, sest kõik inimesed võivad hotelli tulla ja raha maksta, saavad näha ajaloolisi interjööre. Nad vastasid, et te isegi ei meenuta hotelli ja see on raha andmine eraisiku taskusse. See oli 5 aastat tagasi. Sa saad aru, et kehtib veel mingi sotsialism. Kui keegi annab eraomanikule, siis kõik on tignedad, et miks tema sai ja mina mitte. Inimesed ei saa aru, et neil ei ole lossi ja meil on ning raha anti. Inimesed ei mõista, et elame kohas, kus me paneme kogu teenitud raha mõisa arengusse tagasi, et näeks ilus välja ja siis ei ole riigil enam vaja midagi anda. Kus ei ole omanikku või on riigi oma, siis need kukuvad kokku.

Väikesi summasid annab inspeksioon, siis meil on Kultuurkapitali fond (ainult Läti raha) - väga hea fond, mis annab kuni 3000 € uuringute jaoks. Ma tean, et on olemas võimalused otse Euroopast taotleda, aga ma ei ole seda teinud, sest ei ole leidnud. On vaja lihtsalt otsida. Ilmselt sealt ehituse peale ei anta. Aga ma tean, et sellised fondid on olemas. Läti fondid jagavad euroraha, mingi osa annab ka riik. On olemas fonde, mis toetavad maaelu, et inimesi maal hoida ja et nad saaks millegiga tegeleda, aga samas mitte ainult põllumajandusega. Selle raha eest tegime terrassid, teed ja rajad, parendasime hobuste elu. Kultuuriministrium andis ka euroraha, mida kasutasime väravate ja sisekujunduse jaoks. Fassaadid tegime ka ära, seda nimetatakse meil ehitamiseks. Peame võtma arhitekti, tegema projekti

Koostööprojekt – rahvusvaheline siin Gaujas. Entergauja projekt. Tegime turismiarendajatega koostööprojekti, millele anti 300000 € kokku 60 partneri peale, mitte ehituse, vaid pehmete

tegevuste jaoks. Sellega seoses tegime häid pilte ja video. Me teeme koostöös näiteks restoranide nädalaid, mida külastab kohutavalt palju rahvast. Meil on seal väga head turundusinimesed. Viimane projekt oli Estlat. Seal on vaja lihtsalt leida, kes kirjutaks projekti. Seda me ise ei tee, sest ei ole nii vinged kirjutajad. Ma püüan igale poole sisse saada, sest meil on, mida teha. Projektides on oluline, et sa alt ei lendaks. Me oleme nii heal tasemel, et kohalikud turismitöötajad teavad projekte ja tegelevad. Estlat on lõppenud, kuid nüüd nad tegelevad tööstusmaastikega. Meie tegevused – hotell, restoran, hobused, veetorn.

Tulud. Hobused tulevad omadega nulli, aga ala me ei lõpeta, sest inimestele meeldib ja pulmalised kasutavad palju. Kui inimesed tulevad ja maksavad raha hotelli eest, siis on tulu. Me otsime projekte, et raha saada. Mingi Kultuuriministeeriumi projekt - Mälestiste rahastus eraomanikele. Igal juhul pead selgitama, mis kasu sellest on. Saime 60 osaleja peale kaks korda 300000 €. Selle eest me peame veel maksma, et seal projektis sees olla. Hoone jaoks oleme saanud raha Põllumajandusministeeriumilt. See oli kõige kättesaadavam raha. Meil on 50 ha maad. Euroopast saab mingeid rahasid, et maa oleks kasutuses. Kaevame välja iga raha, mis võimalik. Kui Kolga teeb taastusravikeskuse, siis kus on garantii, et inimesed tulevad? Näiteks Saksamaal on selline tervisekindlustus, et inimesed peavad käima rehabilitatsioonis. (Tuleks uurida, kuidas Saksamaal toimib ja kuidas on riiklikult reguleeritud – A.K). Neil on mingi rehabilitatsiooni süsteem, mida meil ei ole. Kindlustuse omanikud ei käi mitte ainult riiklikes asutustes, vaid ka eraraviasutustes. Krimulda on veidi teistsugune. Sel moel sakslased kindlustavad oma rehabilitatsiooni turgu.

Konkurentidega on meil normaalsed suhted. Töötame koos 10 samalaadse kohaga. On ju vaja, et rohkem inimesi sõidaks Lähti. Suvel on meil tööl u 50 inimest ja talvel u 25. Kohti on meil hotellis 66. Bankettide ajal saame majutada ka kuni 90 inimest. Meil on tubades väiksemad voodid 120 cm laiused. Nt pulmades puhul saavad sugulased ka ühes voodis magada. Üks pere mahub ühte tuppa. Turistidele sellist varianti me muidugi ei paku.

Bilansid läti keeles.....kirjutab mõned läti sõnad. Seal on kõik read koos. Hoonete amortisatsioon. Enamik restaureerimisest on tehtud oma raha eest. Isale ei ole me veel tema raha suutnud tagasi maksta. Ma ei tea, kas see võlg ripub meil bilansis. Tulu on meil selline, et suudame maksta inimestele ja igal aastal panna lossi ehitusse ca 20-50000 €. Bilansist seda ei leia. Aga 2008-2009.a ei olnud meil mitte midagi võimalik reinvesteerida. Tuli väga arvestada, et oleks üldse midagi töötajatele maksta. Me keskendume sellele, et oleks pidev rahavoog. Hoiame reservi, sest tuleb talv ja võib-olla on vaja kogu raha sealt võtta.

Kliente on igasuguseid, rikkaid ja vaeseid. Ekskursiooni hind on 2.50 €, lapsed ilma rahata. 50 ha on suur plats, kus jalutada ja inimesed naudivad seda. Me ei küsi suurt raha, sest mõistame, et inimesed peaksid rahule jääma. Hoones toimuvad pulmad ja banketid. Meil ei ole turundusnimest, seda teen ise oma tunde järgi. Buklette me trükime, aga neid võetakse harva. Anname neid kaasa suurtele messidele, kui ise kohale ei sõida. Meil on koduleht ja Facebook. Paljud broneeringud tulevad läbi bookingu. Siin on tehtud ka seriaale, aga see on ikkagi juhuslik. Meid reklaamivad kohalikud lehed, Latvia Travel. Põhiliselt internet. Nüüd annan lehtedesse ja ajakirjadesse väga vähe reklaami. Maadel on meil ainult puid ja hobustele kasvatame heina.

Meil on liidud, kus töötan kahes nõukogus. Nt Country side traveller, Lc.lv. – turism. Teises liidus aitame seadusi välja töötada, et nad ei teeks lolle otsuseid, mis puudutavad meid. Tihti kerkib küsimus, et paljud kohalikud omavalitsused (KOV) on teinud ettevõtteid ja turismifirmasid, küpsetavad leiba jne. Me siis karjume, et see kõik läheb kommunismi poole. Meie töötame ja maksame riigile makse. Selle maksuraha eest tehakse meile konkurente. Kui nad teeksid oma asju turuhinnaga, siis oleks normaalne. KOV paneb raha ilusasse kohta. Suurepärase, et ka restaureeritakse, aga ikka maksumaksja raha eest. Ja pärast teevad oma riigiettevõtte, mis maksab palkasid riigi ehk tegelikult meie rahadega. Nende arvamus on see, et teeme asju oma inimestele, et nad saaks oma pidusid teha ilma rahata. Kui „suurepärase“! Aga mis siis, kui meie siin kõrval kokku kukume? Kui nad teeks spaa, oleks ka see ilma rahata.

Meie KOV-le andis Euroopa Liit suuri summasid. Aga seal on juba teised meetodid, kuidas projekte kirjutada, mitte sellised nagu eraomanikele. Palju raha läks kohalike inimeste elutingimuste parendamiseks. Ehitati basseini, no see on hea. Aga kui selle raha eest hakatakse äri üles ehitama, ei ole see enam normaalne. Kui sa ehitad selle eest nt maja, siis üüri see kohalikele välja. Ehitada saad alles siis, kui tead, et kohalikel on huvi seda üürida, st nad maksavad riigile raha tagasi – see ongi normaalne majandus. Kui teed investeeringu 1 miljon, siis üürnikud ei maksa miljonit tagasi, aga midagi ikka. Sa pead restaureerima, hoidma mälestist 100% - see on suur väljaminek. Meil oli ka riiklik omand, kus tehti väikesi üritusi. Aga kõik palgad maksti ühisest katlast. Kui oled väga otsekohene ja täpne, siis on kõik hästi. Kui oled piisavalt kaval, siis saad palka vaatamata sellele, kuidas sa töötad. Riigi raha on sul alati olemas remondi jaoks, fondid – pole probleemi, kunagi ei lõpe küte ega vesi, ka mitte palgad. Saad teha oma üritusi jne, millest keegi ei tea. Äri on hea. Kui on vaja midagi teha pensionäridele - seal on riigi rahad ja nad organiseerivad inimestele tasuta. Meie

arvates nii ei saa. Kui keegi tahab pensionäridele midagi ilma rahata teha, siis valigu mõis või koht ja me anname teile raha ürituse jaoks. On palju küsimusi, mida me peame lahendama. Neid riiklikke firmasid on juba nii palju. KOV-d arvavad, et nad teevad väga head tööd. Nad on hämmingus, kui keegi räägib, et nad suretavad maaelu, sest arengut enam ei ole, kuna riik teeb kõik ära maksumaksja raha eest. Kust tulevad rahad, kui inimesed on pensionil või hoopis töötud? KOV ei suuda ju kõiki toita. Sellised me oleme, nobedad.